

ΒΙΒΛΙΟ

Ένας Λαϊκός αφηγητής

ΑΥΤΟΒΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΜΑΡΤΥΡΙΑ ΤΟΥ ΚΥΠΡΙΟΥ ΣΑΒΒΑ ΤΣΕΡΚΕΖΗ

Ένα βιβλίο* που μόλις βγήκε από το τυπογραφείο, στη Λευκωσία, και με ιδιαίτερη χαρά το παρουσιάζω, γιατί ανα-
βλέπεινει μίαν άλλη εποχή, τότε που σχεδόν δέν υπήρχε το εδω-
παιτό εκεί, μιά και ο Σάββας Τσερκεζής, ο συγγραφέας του, Κύπριο, Σμύρνη, Μέση Ανατολή, Αμερική, Αθήνα, Θεσσαλία και Μακεδονία τὰ είχε κάνει ένα και αλώνιζε, μάλλον χωρίς διαβατή-
ριοριο. Και πάντως «τό εμόν ή τό εόν, τό ψυχρόν τούτο ρήμα» δέν είχε προφερθεί ακόμα...

Ο συγγραφέας γεννήθηκε τό 1874, στό χωριό Μαζωτός τής Λάρνακας, φοίτησε δύο χρόνια στο σχολείο τού χωριού του και μετά ρίχτηκε στη βιοπάλη. Από τό 1888 ως τό 1931 ταξιδεύει και ζει σέ διάφορα μέρη (σε περισσότερα χρόνια Σμύρνη και Αμερική) άλλοτε δουλεύοντας και άλλοτε άνεργος. Είναι ιδιαιτέρως παρακολουθη-
σιμοςσιμος εδω τὰ ταξίδια του, τίς περιπέτειες και τὰ επαγγέλμα-
τατα τού άσκησε. Τό 1897, ενώ μόλις είχε τακτοποιηθεί κάπως στην Αλεξανδρία, μαθαίνει ότι «εξωπλίζετο η Ελλάς» και «έ-
ξελξελθελοντής. Παιρνει μέρος στίς επιχειρήσεις τής Θεσσα-
λίαςλίας («τήν δεκάτην εβδομήν η-
κούκούσαμεν ότι εγίνετο η μόχη των Βελεστίνου υπό τού ήρωος κυρίου Σμολένσκη»).

Στην Αμερική, αφού περιπλανήθηκε επί ένα έτος, είχε κατορθώσει επιτόλους νά μπει λαθροεισβάλλοντας, επειδή έπασχε από τραχιά μάτια, που τόν οδήγησαν στό πρόσφυγμα τής τυφλώσης. Παρά τούτα τό 1912, «κεπειδή κατά τήν εποχήν εκείνην η Ελλάς ε-
πείπείρφατεύετο συμμαχήσας (sic) μετά τής Σερβίας και Βουλγαρίας εναντίου τής Τουρ-
κίαςκίας», ξαναφεύγει για τήν Ελλάδα «να υπηρετήσω τήν προ-
βλεβλεπτική μου πατρίδα». Πάλι λοιπόν άρχισιμος εθελοντής στην Αμερικανική Μακεδονία. Κάπου

στην Άνω Τσουμαγιά, παραμονή τής ανακοχής, τραυματίζε-
ταιται μάλλον σοβαρά. Αυτά τὰ τρία θέματα, μετανάστευση, πό-
λεμοςλεμος τού '97 και ελληνοβουλγαρικός πόλεμος, προβάλλονται ιδιαίτερα μέσα στό πλήθος τών περιπετειών του, που τίς συνέ-
χειχει ένας έρωτας που κράτησε εικοσιδύο χρόνια (τά δεκαεπτά χωρίς καν αλληλογραφία) και στό τέλος δικαιώθηκε ο Τσερκεζής παντρεύεται τήν κόρη τών ονειρών του και εγκαθίσταται, τό 1931, στην Καλογρέζα. Εκείνη πεθαίνει τό 1961 κι αυτός τό 1963.

Και για τὰ τρία θέματα που προανέφερα, τό βιβλίο τού Σ. Τσ. αποτελεί μιá εξαιρετικά παραστατική και πιστή, από πρώτο χέρι, μαρτυρία. Μάλισ-
τατα για τόν πόλεμο τού '97 αποτελεί και τή μόνη, όσο έρω-
ραρα, λαϊκή μαρτυρία. Η επιμονή του στις λεπτομέρειες εξάλ-
λουλου και η παρεμβολή χροακτη-
ριστικώνριστικών επεισοδίων προδίδει ιδιόσυγκρασία γνήσιου αφηγη-
τήτή που δέν μετεωρίζεται, αλλά παρακολουθεί τὰ πράγματα από πολύ κοντά.

Ήταν βέβαια οι ανάγκες τής ζωής που έριχναν τό συγγραφέα κάθε φορά σέ νέες περιπέτειες, αλλά όχι μόνο. Νωρίς αναπτύχθηκε μέσα του και η ανάγκη τών μετακινήσεων. Σ' αυτά πρέ-
πειπει νά προστεθεί και ο πατριωτισμός του. Τόν αγώνα και τήν άθλια ζωή τών μεταναστών, καθώς και τήν προσωπική του Ει-
μαρμαρμένη, σχολιάζει, πιο πολύ και μέ τὰ πικρότερα λόγια στό βιβλίο του. Σπανίζουν αντίθετα τὰ σχόλια για τούς πολέμους στούς οποίους συμμετείχε. Πολύ διακριτικά αντιπαρέχεται τήν ήττα τού '97. Και μόνον αργότερα, όταν ξαναπαρουσιάζε-
ταιται εθελοντής, δηλώνει: «Θέλω νά βγάλω και ολίγην μουντζού-

ραν τού '97». Και οι κακουχίες του στις εκστρατείες είναι οι μόνες για τίς οποίες δέν αφή-
νεινει νά τού διαφύγει ούτε ένα παρ-
τριωτισμότριωτισμό θά πρέπει νά εντάξου με και τό μοναδικό πολιτικό του σχόλιο για τήν «πρό τού 1910» κατάσταση, τήν πολιτική, τή συναλλαγή, τόν κομματαρχισ-
μόμό, τή φαυλοκρατία κ.τλ. (οι χαρακτηρισμοί δικόι του). Είναι φανερό πώς ζει τό ανορθω-

συναχτικά λάθη και κυπριακή κατάχρηση τού τελικού —ν—. Όλα αυτά είναι η χάρη του, γιατί τελικά φτιάχνουν μιá γλώσσα που βρίσκεται πολύ κοντά στό ρυθμό και τήν ανάσα τού προφορικού λόγου (τά γραμματικά και συνταχτικά σφάλματα μόνο τή γλώσσα τών λογίων τινάζουν στον αέρα, όχι τή γλώσσα τών λαϊκών αφηγητών).

*Αν συγκρίνουμε τό «Ημε-

εποχής. Άλλωστε ο Τσερκεζής άφησε και δεύτερο χειρό-
γραφογραφο, με σαφέστερα λογοτεχνικό περιεχόμενο («Ο ασύλληπτος κλέπτης — Οι δύο διάφοροι αδελφοί») από τούτο παρατίθεται σέ Επίμετρο τού βιβλίου.

Θά ήθελα ακόμη, στό κατ' ανάγκη σύντομο τούτο Σημείωμα, νά επισημάνω όχι μονάχα τήν άφογη φιλολογική επιμέλεια τού μη φιλόλογου ποιητή Φοίβου Σταυρίδη, αλλά και τή διακριτική του παρουσία, που δέν ανταγωνίζεται τό κείμενο, όπως συχνά συμβαίνει σέ ανάλογες περιπτώσεις φιλόλογων επιμελητών. Έπειτα από μιá σύντομη, αλλά επαρκή παρουσίαση σέ δύο προλογικές σελίδες, ο Επιμελητής αποσύρεται για ν' αφήσει τό λόγο στό συγγραφέα, και επανέρχεται στό τέλος με ακριβείς και ουσιαστικές Σημειώσεις.

Όσο για τήν τυπογραφική παρουσίαση, η έκδοση δέν θά είχε τίποτε νά ζηλέψει από τίς καλύτερες αθηναϊκές — όπως θά λέγανε τόν καιρό τού Τσερκεζή. Αυτές οι Τράπεζες, όταν θέλουν, κάνουν θαύματα στα πολιτιστικά (πρβ. και τίς Εκδόσεις τού Μορφωτικού Ιδρυματος τής Εθνικής, καθώς και τίς ανακαινίσεις τών νεοκλασικών από τήν Αγροτική). Περιμένουμε κι άλλα — έστω και από τό υστέρημά τους...

ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ ΜΗΛΙΩΝΗΣ

★ ΣΑΒΒΑ ΤΣΕΡΚΕΖΗ: «Τό Ημερολόγιον τού Βίου μου». Εκδόσεις «Συγκρότημα Λαϊκής Τράπεζας — Εκπαιδευτικό και Πολιτιστικό Κέντρο». Επιμέλεια — Σημειώσεις: Φοίβος Σταυρίδης, Λευκωσία, 1988, σ.σ. 313.

ΕΠΙΛΟΓΕΣ

Γ. ΜΠ. ΓΕΝΤ
 ραμύθια και πο-
 τής Ιρλανδίας». σή, επιλογή, και σημειώσεις Πασχαλίδη. Εκδό-
 στίσι», Αθήνα 19245.

Πολλές φήμες, σμένες και μη, έ Γέτης άνθρωπο με προκαταλήψεις, εν για τό υπερφυσικό και μεγάλο φόβο δράτες δυνάμεις π ο πραγματικές κό-
κούνκούν ως παράδει-
λετεςλετες τού φημολο-
έκανεέκανε συχνά στό-
μέμέ τή συμμετοχή τ-
καςκας του. Τό θέμα δέν βρίσκεται στό λογικό μέρος τού-
λάλά στό τί δηλοί ο-
τικάτικά μέ τίς μαγι-
σκευτικέςσκευτικές πεποιθ-
ΙρλανδούΙρλανδού ποιητή.
στοχαστοχα σημειώνει ο-
γαγήγαγή τής η μετα-
τούτού βιβλίου, ποιο-
γείαγεία είναι άρρηκτα-
μένεςμένες στή συνείδη-
τηςτης. Σέ αυτή τή σ-
σηση άλλωστε οφείλε-
διαφέρδιαφέρουν του γιά-
λους,λους, τὰ λαϊκά τ-
καικαι τίς παραθεσο-
γήσειςγήσεις τής Ιρλαν-
συγκέντρωσεσυγκέντρωσε σέ δι-
ματικέςματικές συλλογές-
καικαι 1892), οι οπο-
καιρόκαιρό απόκτησαν-
αξίααξία και δέν έπαυ-
σημερασημερα νά γίνοντο-
μενομενο αναφοράς.

Μέρος τών κειμ-
φιλοξενούνταιφιλοξενούνται στίς-
τέςτές συλλογές μετα-
ελληνικάελληνικά ο παρ-
Στοιχειά,Στοιχειά, δράκοντε-
ροίροί και νεράιδες-
αρκετέςαρκετές περιπτώσε-
σιάζουνσιάζουν αναλογίες-
κήκή μας λαϊκή παρ-
ναιναι οι πρωταγωνι-
ιρλανδικώνιρλανδικών μύθων-
Λαν.Λαν. Αθωότητα τή-
σης,σης, μαγική υπέρ-
γανισμός,γανισμός, κρυφά ε-
προσωποποιημένεςπροσωποποιημένες-
σωτεςσωτες δυνάμεις-
τάτά βασικά χαρακ-
τούτού μύθου και κιν-
λεσματικάλεσματικά τήν π-
ΌσοιΌσοι θέλουν νά π-
στηνστην καθαρή από-